

ADATOK MIHELICS VID TANULMÁNYI ÉVEIRŐL

Eger – Budapest – Párizs

FRENYÓ Zoltán*

Hosszú évtizedek hallgatása után az elmúlt években több kötet is napvilágot látott, amely Mihelics Vid, a jeles katolikus gondolkodó munkásságát, illetve annak egyes oldalait mutatta be.¹ A halálának 50. évfordulóján, 2018-ban megrendezett emlékkonferencia egyik előadója és a konferencia anyagát összegyűjtő kötet egyik szerzője Kuminetz Géza professzor volt, aki Mihelics Vid tulajdonfelfogásának jelentőségét méltatta *A tulajdon, a katolikus társadalomtan egyik alapfogalma Mihelics Vid értelmezésében* címmel.² Szorosan ide tartozik, hogy Kuminetz atya újra kiadta, gondozta, s mintegy 60 oldalnyi alapos bevezetéssel látta el Horváth Sándor OP nevezetes és nagyjelentőségű, *Tulajdonjog Aquinói Szent Tamás szerint* című művét,³ amely 1929-es eredeti megjelenése⁴ óta cseppet sem veszített időszerűségéből. Maga Mihelics Vid is alapvetően szem előtt tartotta Horváth Sándor értekezését, amikor pályája különböző szakaszaiban a tulajdon kérdéséhez nyúlt.⁵

* A Szent István Tudományos Akadémia tagja.

¹ FRENYÓ Zoltán (szerk.): *Eszméék és tények*. A Mihelics Vid halálának 50. évfordulójára rendezett Emlékkonferencia előadásai & Mihelics Vid írásai. Budapest, Barankovics István Alapítvány – Bölcsészettudományi Kutatóközpont – Gondolat Kiadó, 2020.; FRENYÓ Zoltán (szerk.): *Mihelics Vid: Szociális etika és szociális politika. Válogatott szociálpolitikai írások*. Budapest, L'Harmattan – TIT Kossuth Klub Egyesület, 2021.; Korábban: FRENYÓ Zoltán: *Egy magyar katolikus gondolkodó. Mihelics Vid életműve*. Budapest, METEM, 2002.

² KUMINETZ Géza: *A tulajdon, a katolikus társadalomtan egyik alapfogalma Mihelics Vid értelmezésében*. In: FRENYÓ 2020. i. m. 121-150.

³ HORVÁTH Sándor OP: *Tulajdonjog Aquinói Szent Tamás szerint*. Budapest, Jel, 2022. A szöveget gondozta, az előszót, valamint a bevezető tanulmányt írta Kuminetz Géza.

⁴ Alexander HORVATH: *Eigentumsrecht nach dem hl. Thomas von Aquin*. Graz, Moser, 1929.

⁵ MIHELICS Vid: *A tulajdonjog és Aquinói Szent Tamás*. *Magyar Szemle*, X. köt. 37. sz. 1930. szeptember, 45–52.; *Katolikus tanítás a tulajdonjogról*. (Új Ember Kiskönyvtára) Budapest, Új Ember, 1946.; *A tulajdonjog*. *Hazánk*, 1948. június 4.; Pápák a tulajdonjogról. *Hazánk*,

A következőkben Mihelics Vid életpályájának egy eddig fel nem dolgozott szakaszával, ifjúkori tanulmányaival, az erre vonatkozó adatok feltárásával fogunk foglalkozni. Ehhez mindenekelőtt egy rövidre szabott életrajzi áttekintést bocsátunk előre.

Mihelics Vid (1899–1968) neve a magyar szellemi és közéletben a katolikus társadalombölcselet, a keresztény politikai gondolkodás és a hazai katolikus sajtó mérvadó alakjaként ismert. Budapesten bölcselet, majd jogi végzettséget szerzett, Párizsban szociológiát tanult. A 30-as években a Pázmány Péter Tudományegyetem Közgazdaságtudományi, valamint a Jog- és Államtudományi Karán a szociálpolitika tanára volt. A Magyar Szociálpolitikai Társaság és a Magyar Sajtótudományi Társaság tagja, a Magyar Társadalomtudományi Társulatnak 1931-től a társulat megszűnéséig, 1944-ig titkára volt. A két háború közötti időszakban az Új Nemzedék és a Nemzeti Újság belső munkatársa, 1934–40 között pedig a Katolikus Szemle felelős szerkesztője volt.

1946–1948 között Mihelics Vid az Egri Magyar Katolikus Jogakadémia jogbölcseleti tanára volt. 1947–1949 között a Demokrata Néppárt egri, heves megyei mandátumot nyert országgyűlési képviselőjeként, s a párt lapjának, a Hazánknek cikkírójaként fejtette ki tevékenységét. 1956-ban részt vett a Demokrata Néppárt újjáalakításában, felelős szerkesztője lett a Hazánknek, s részt vállalt a kibontakozás folyamatában. 1957-ben október elején két hónapra vizsgálati fogságba került. Még 1946-tól az Új Ember, 1949-től a Vigília munkatársa lett, a 60-as években pedig a Vigília felelős szerkesztőjeként dolgozott. Míg a két háború közti időszakban a keresztény társadalmi tanítás érvényesíthetőségének kérdése, életének utolsó két évtizedében mindenekelőtt a kereszténységnek a világban elfoglalt helyzete foglalkoztatta.

Visszatérve mármost Mihelics Vid diákkorára, elemi és középiskolai tanulmányait a gimnázium VI. osztályáig bezárólag Makón folytatta, majd miután egy évet a fumei Tengerészeti Akadémián töltött, 1914-ben Zircen ciszterci novícius lett. A gimnázium felső két osztályát azután a rend egri Katolikus Főgimnáziumában végezte, ahol 1917-ben érettségi vizsgát tett. Irodalmi érdeklődése és írói ambíciói már makói tanulmányainak utolsó éveiben jelentkeztek – ekkor kezdett el foglalkozni Gustavo Adolfo Becquer költészetével,⁶ akiről mintegy 100 oldalnyi fogalmazványa maradt hátra –, majd egri éveiben teljesedtek ki. Egre gimnáziumi éveiben folytatott tanulmányairól, s színvonalas és

1948. június 12.; A tulajdonjog terjedelme. *Hazánk*, 1948. július 2.; A tulajdonjog és a termelési eszközök. *Hazánk*, 1948. július 9.; Az állam és a tulajdonjog. *Hazánk*, 1948. július 16.

⁶ Műveinek magyar kiadása: Gustavo Adolfo BÉCQUER: *Rímek*. Ford. Simor András. Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 1998.

kiterjedt itteni működéséről tételesen az éves iskolai értesítő számol be. Ennek alapján először vessünk egy pillantást tantárgyaira és tanáira, majd tekintsük át önképzőkori tevékenységét!⁷

Kürti Menyhért O. Cist.
(1875–1949)

Négyesy László
(1861–1933)

Martin Stanislas Gillet O. P.
(1875–1951)

Mihelics Vid néhány kedves tanára. Emlékük legyen áldott!

Tanárai és tantárgyai a VII. osztályban (1915/16): Kürti Menyhért: osztályfőnök, magyar nyelv, latin nyelv, görögpótló irodalom. Kovács Pius: vallástan. Borsodi Miklós: görög nyelv. Braun Jácint: német nyelv. Bartók Egyed: történet. Grész Leó: természettan, matematika. Perényi Kandid: görögpótló rajz. Breznay Imre: testgyakorlás. Mihelics Vid bizonyítványa: vallástan, magyar nyelv, latin nyelv, görög nyelv, német nyelv, történet, természettan, matematika, egészségtan: 1 (minden jegy).

Tanárai és tantárgyai a VIII. osztályban (1916/17): Kürti Menyhért: osztályfőnök, magyar nyelv, latin nyelv, görögpótló irodalom. Kassuba Domokos igazgató: bölcsészeti előtanulmányok (filozófiai propedeutika). Borsodi Miklós: görög nyelv. Perényi Kandid: görögpótló rajz. Kovács Pius: vallástan. Braun Jácint: német nyelv. Neuhold Özséb: matematika, természettan. Bartók Egyed: történet. Breznay Imre: testgyakorlás. Kalovits Alajos: ének. Mihelics Vid bizonyítványa: vallástan, magyar nyelv, latin nyelv, görög nyelv, német nyelv,

⁷ Vö. *A Ciszterci Rend Egri Kath. Főgimnáziumának Értesítője az 1915–1916. tanévről*. Közli KASSUBA Domokos. Eger, az Érseki Liceum Könyvnyomdája, 1916. (A továbbiakban: *Értesítő*, 1915/16); *A Ciszterci Rend Egri Kath. Főgimnáziumának Értesítője az 1916–1917. tanévről*. Közli KASSUBA Domokos. Eger, az Érseki Liceum Könyvnyomdája, 1917.

történet, természettan, matematika, filozófiai propedeutika: 1 (minden jegy). Majd jeles érettségi vizsgát tett.

Egerbe kerülése után Mihelics Vid azonnal bekapcsolódott a gimnázium híres Vitkovics Önképzőkörébe.⁸ Megemlítjük, hogy korábban növendékként ebben vett részt Négyesy László, a későbbi legendás professzor. Négyesy itt érettségizett, majd egyetemi tanulmányai után itt kezdte meg tanári tevékenységét; az önképzőkör az ő javaslatára vette fel Vitkovics Mihálynak,⁹ a város szülöttének nevét, akinek műveit az iskola igazgatója, szintén egykori diákja, Szvorényi József¹⁰ adta ki; később pedig Négyesy – mint alább látni fogjuk – a pesti bölcsészkaron Mihelics Vidnek több éven át fontos tanára volt. Ugyanígy diákként és tanárként is az iskola tagja volt Pataki Vidor, aki Pálosi Ervin¹¹ és Lénárt János tanárokkal az egri vár újkori feltárásában játszott fontos szerepet. Pálosi Ervin egri jogakadémiai tanár pedig Mihelics Vidnek lett később a sógora. Az önképzőkör hallatlan szellemi pezsgést jelentett, pályadíjai pedig komoly társadalmi háttérét tükrözik.

Az 1915/16. évi Értesítő megemlíti, hogy a „nagyobb munkásságot kifejtettek közt” van Mihelics Vid VII. osztályos tanuló. Az önképzőkörben Mihelics felolvasta *Dante, il dolce poeta* című munkáját. II. Rákóczi Ferenc érdemeit méltató pályamunkájáért Eger város közönségének alapítványából Mihelics 10 Korona jutalomban részesült. Becquer, Heine és Goethe műveiből készített műfordításaiért Mihelics 10 Korona jutalmat kapott. „A magyar nyelv írásbeli kezelésében tanúsított kiválóságáért” Mihelics a Debreczeni János püspök-féle Szvorényi emlékalapítványból 32 Korona jutalomban részesült.

Az 1916/17. évi Értesítő beszámol róla, hogy a március 11-i Arany János emlékünnepe megnyitó beszédét Mihelics Vid, az önképzőkör ifjúsági elnöke tartotta. Itt is szerepel a Rákóczi-dolgozat (a hagyatékban 20 nagy alakú oldalt tesz ki), amely Eger városától 20 Koronát érdemelt. A Szvorényi emlékalapítvány jutalmát, 40 Koronát Mihelics Vid és egy másik tanuló kapták. Az Önképzőkör 10 Koronával jutalmazta Mihelicsnek Reviczky Gyula költészetéről írott tanulmányát. Műfordításáért Mihelics úgyszintén 10 Korona

⁸ Kovács László: A művészeti nevelés dimenziói egy egri gimnázium történeti múltjában. *Az Egri Katolikus Egyetem Tudományos Közleményei Új Sorozat (ACTA Universitatis de Carolo Eszterházy Nominatae. Sectio Paedagogica)*, Tom. XLI., 2018. 17–29.; NAGY Sándor: Az Egri Vitkovics-Önképzőkör (1860–1948). *Hevesi Napló*, 1993/1–2. 41–50.

⁹ Ld. VUNCSICS D. Sztóján (szerk.): *Vitkovics Mihály magyar és szerb írásai*. Európa, Budapest, 1978.; LÖKÖS István (szerk.): *Vitkovics Mihály válogatott művei*. Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó, 1980.

¹⁰ Vö. LÖKÖS István: Szvorényi, az irodalomtudós. *Hevesi Napló*, 1993/1-2. 29-40.

¹¹ KISLÉGI NAGY Dénes: *Pálosi Ervin emlékezete*. Kolozsvár, 1942.

jutalmat nyert az Önképzőkörtől. Mihelics dicséretben részesült Csontkápolna című pályaművéért. Mihelics Vid ebben a tanévben a Mária-kongregáció tagjaként és tanácsosaként szerepel. A Szvorényi-jutalomdíj-alapítványból Mihelics Vid (és Bors Tecelin) a magyar irodalomban tanúsított jeles előmeneteléért és Szvorényi Józsefről írt sikerült emlékbeszédéért 20-20 Korona díjban részesült. A Debreczeni János püspök-féle Szvorényi emlékalapítványból Mihelics Vid „a magyar nyelv írásbeli kezelésében tanúsított kiválóságáért” 32 Korona jutalmat érdemelt ki.

A fent említett Becquer-, Dante- és Reviczky-tanulmányokon kívül az egri gimnáziumi évek alatt további dolgozatok is készültek: tanulmány João de Deus költészetéről, több saját elbeszélés, mintegy száz vers és versfordítás, valamint két prózafordítás. Ez utóbbiak: François Fénelon *Telemachos kalandjai* című művének 1. könyve, és Alphonse Daudet *Lettres de mon moulin* című művének „Corneille mester titka” című fejezete. A versfordítások ékes darabja egy összeállítás *Idegen húrokon* címmel, amelyet Mihelics az önképzőkörben olvasott fel, s amely kommentárokkal G. A. Becquer, João de Deus, Fréderi Mistral, Anastasius Grün és Bernardino Zendrini egyes verseit füzi egybe.

Az egri főgimnázium folyamatosan magas színvonalon működött, s nagy-szerű lehetőségeket biztosított növendékei eszmélődésére. Ne feledjük viszont, hogy éppen azokban az években, amikor e keretek között Mihelics ígéretes pályája bontakozóban volt, folyt a rettenetes első világháború. Békefi Remig zirci apát kívánságának megfelelően Kürti Menyhért *Iskolánk és a háború* címmel több éven át nagyszabású és szívszorító beszámolót közölt a főgimnázium értesítőjében. E mindenre kiterjedő áttekintés rendkívül értékes és tanulságos korrajz, amely megmutatja, miként jelent meg a háború az iskola életében; ezért érdemes rá pár szóval kitérni.¹²

Miközben az iskola egészében véve biztosította a folyamatos tanítást, széleskörűen kivette részét a háborúval kapcsolatos teendőkből. Mindenekelőtt voltak hadba vonultak, katonai és kiegészítő szolgálatot töltek a tanárok és a diákok között egyaránt. Ők a helyállás példáját mutatták, s voltak köztük, akik hősi halált haltak. Pedagógiai működésében az iskola tudatosan felvállalta, hogy a háború problémáját a tanításba szervezve részese legyen a nemzet erőfeszítéseinek.

„Akár a tanulóifjúságot oktattuk – írja Kürti Menyhért –, akár Eger város művelt közönségéhez szóltunk tizennégy év óta

¹² Az első és legterjedelmesebb szemle, amelyre támaszkodunk: KÜRTI Menyhért: *Iskolánk és a háború*. In: *Értesítő*, 1915/16. 68–88.

népszerű ismeretterjesztő előadásainkon – mert ezeket is megtartottuk –, mindig úgy éreztük, hogy akkor teszünk legjobban, ha sem magunkat, sem tanítványainkat s hallgató közönségünket nem szakítjuk ki abból a gondolat- és érzéskörből, mely most az élet-halálharcot vívó egész nemzet gondolata és érzése.”¹³

Kürti tanár úr hosszú oldalakon részletezi, hogy az egyes tantárgyak keretében hogyan használták fel minden kínálkozó alkalommal a háború tanulságait az ifjúság öntudatának és erkölcsének erősítésére, és ismereteinek bővítésére. A vallástan sok egyéb mellett módot nyújtott az isteni gondviselés titkain való elmélkedésre, a magyar irodalom megannyi történeti olvasmányt, vigasztaló levelet és hősi költeményt kínált, a latin a római történelem alakjait állította előtérbe, a történelem tárgy értelemszerűen a maga teljességében és speciális fejezeteivel segítette a tanulókat, a földrajz a világháború helyszíneit s a földrajzi körülményeket helyezte a középpontba, a természetrajz és kémia a háborúvisselélésekre mutatott rá, de ugyanígy megtalálták a háborús vonatkozásokat a matematika, a lélektan, a rajz és a testnevelés tárgyaiban is.

Az iskola azonnal megnyitotta épületét, tornacsarnokát, s azt hadi kiséítő kórház céljára engedte át. Tanárok és diákok egyaránt részt vállaltak a sebesültek ápolásában. Az iskola a gyógyítás szolgálatába állította saját értékes Röntgenkészülékét (a városnak nem volt). Az iskola közössége kiterjedt családsegítő tevékenységet folytatott. Sokan hadikölcsönt jegyeztek. Adományokat gyűjtöttek, jótékonyági rendezvényeket, előadásokat szerveztek. Külön foglalkoztak a kárpáti feldúlt falvak megsegítésére indított gyűjtésekkel. Nyelvtanárok és diákok sokat foglalkoztak a hadifoglyok leveleinek fordításával, az ide internáltak leveleinek ellenőrzésével.

Tanárok és diákok mindezt a legnagyobb odaadással végezték, mivel – Kürti tanár úr szavaival élve – „tisztá látással megértették a létében megtámadott hazának a legkisebbeket és leggyengébbeket is tette szólító szavát”¹⁴ Azt a felfogást, amely a tanári kart nevelő tevékenységében vezette, Kürti tanár úr így jellemezte:

„Hisszük és reméljük, hogy azon fenséges eszmék és nemes érzések magvai, melyeket alma materük a dicső múlt ragyogó példáinak bemutatásával, a jelen élet-halálküzdelmének megismertetésével,

¹³ KÜRTI i. m. 71.

¹⁴ Uo. 82–83.

s a boldogabb jövő óhajtott reményeinek elővarázslásával szóban-tettben elhintett fogékony gyermeki szívökbe, a magyar lélek leg-szebb gyümölcseit: lélekben a veszélyeztetett fajnak önfeláldozó szeretetét, kebelben a rettenthetetlen bátorságot, s karban az acélos férfiúi erőt meg fogják teremni.”¹⁵

Kürti tanár úr arra is rámutatott, hogy mi lett a következménye ezeknek a drámai éveknek az ifjúság lelkében: „Amit azelőtt növendékeink a hazaszere-tetről, hősiségről, áldozatkészségről olvastak vagy hallottak, most testet öltött; a hazaszeretet, a nemzeti összetartozás, az áldozatkészség nem merő fogalom már gyermekeink előtt, hanem valóság, tett.”¹⁶ Ráébredünk: így hamar felnő az ember! Ezek az évek valóban a maguk tragikus voltában, s az előbb leírtakon keresztül hihetetlen szocializációt jelentettek az ifjúság számára, s ezek az ifjak az iskolát elvégezvén és elhagyván valóban érett gondolkodással és felelősség-érzettel léptek életük következő szakaszába.

Mihelics Vid a gimnázium elvégzését követően, az önképzőkörben kifejtett tevékenysége után, és egyetemi éveit is elhagyván még sok éven át folytatta irodalmi működését, miközben társadalomtudományi és társadalompolitikai munkássága kibontakozott. Egy évtizeden át, 1917–1926 között jelentetett meg verseket, versfordításokat, tárcafordításokat a Zircz és Vidéke, a Szent Család, a Katholikus Szemle, a Magyar Kultúra, az Új Nemzedék és a Nemzeti Újság hasábjain. Ez az anyag – 72 közlemény – külön feldolgozást igényel, s nem tartozik mostani tárgyunkhoz.¹⁷

Felsőfokú tanulmányait Mihelics Vid a Ciszterci Rend Hittudományi és Tanárképző Főiskoláján, a budapesti Királyi Magyar Tudomány-Egyetem Bölcsészettudományi Karán (1 félévet az Orvostudományi Karán), az egri Érseki Jogliceumban, és a párizsi Institut Catholique-ban végezte. Ezek között itt először a budapesti tudományegyetemen folytatott tanulmányaira pillantunk, majd a párizsi katolikus egyetemen töltött idejéről szólunk. (Időközben, novici-átusa vége felé kilépett a rendből.) Mihelics Vid a budapesti tudományegyetem bölcsészettudományi karán a magyar-történelem szak hallgatója volt 1917–1922 között. Tanárai és tárgyai az alábbiak voltak:

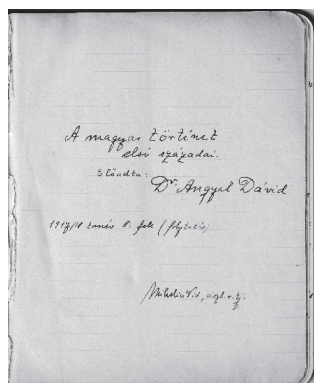
¹⁵ Uo. 82.

¹⁶ Uo. 85.

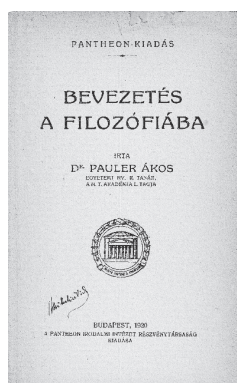
¹⁷ Részletesebben kitérek erre a FRENYÓ Zoltán (szerk.): *Mihelics Vid: A szó hatalma. Irodalmi tanulmányok.* című, kiadás előtt álló kötetben.

Angyal Dávid: A magyar történet első századai, A magyar történet áttekintése, Magyarország története a XI–XII. században, Magyarország története a XII–XIII. században, Kútfőkritikai gyakorlatok, Magyarország története az Árpádok alatt, Az 1848/49-i magyar szabadságharc, A magyar történet áttekintése, XVII–XVIII. század; Ballagi Aladár: Lengyelország bukása, Az újkor története, Európa politikai földrajza, Az újkor története, 1848, A történet szelleme; Beöthy Zsolt: Aesthetika: előismeretek és alaptörvény, Irodalom és irodalomtörténet, Zrínyi és Zrínyiász, Az irodalomtörténet elmélete, A realizmus kora regényirodalmunkban; Bleyer Jakab: A fiatal Goethe, A középfelnémet líra, Német irodalomtörténet; Császár Elemér: A magyar dráma fejlődése; Domanovszky Sándor: A társadalom fejlődése Magyarországon, A magyar hadsereg és harcmodor fejlődése, Az igazságszolgáltatás fejlődése; Fejérváry László: Az oklevél foglalatja, Oklevélolvasási gyakorlatok; Fináczy Ernő: A magyar közoktatás szervezete; Heinlein István: Ókori egyetemes történet. Nagy Sándor kora, Ókori egyetemes történet; Heinrich Gusztáv: A német irodalom a júliusi forradalom óta; Hoffmann Frigyes: Német nyelvi gyakorlatok; Kornis Gyula: Ethika, Kant; Négyesy László: Magyar stílusgyakorlatok, Tinódi és a históriás ének, Irodalomtörténeti gyakorlatok, Zrínyi és kora, A magyar irodalom története, A magyar irodalom története, 1526–1772, A magyar irodalom története, 1781–1830, A magyar irodalom története, 1840–1900, A magyar irodalom történetének áttekintése, Br. Eötvös József mint író és szónok, Az ember tragédiája, Magyar verstan, A felújulás korának irodalma; Némethy Géza: A római elégia, Horatius ódái, Ovidius élete és művei, Tibullus elégiái, A római költészet ezüstkora, Horatius epistolái; Pauler Ákos: Ethika, Az újkori philosophia története, Kategóriaelmélet, Az ókori philosophia története; Petz Gedeon: A német irodalom története a XI–XIII. században, Német nyelvgyakorlatok; Riedl Frigyes: Vörösmarty és kora, Irodalomtörténeti gyakorlatok; Schmidt József: Latin nyelvtan; Simonyi Zsigmond: Történeti magyar mondattan, Szóalkotás, A magyar nyelvtan áttekintése; Szegedy Rezső: Horvát-szerb nyelvtan gyakorlatokkal; Szentmiklósi Márton: Római jog; Szinnyei József: Finn nyelv, Finn olvasmányok, A finnugor nyelvek összehasonlító hang- és alaktana, Hangtörténet, A finnugor nyelvek összehasonlító tana, Bevezetés a finnugor nyelvészetbe, A magyar regény fejlődése.

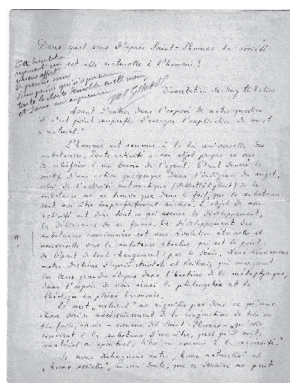
Tanulmányai végeztével Mihelics Vid az időközben (1921-ben) Pázmány Péterről elnevezett Magyar Királyi Tudományegyetemen 1922-ben bölcsészettudományi doktori oklevelet, 1928-ban államtudományi, majd jogtudományi doktori oklevelet szerzett.

Mihelics Vid egyetemi jegyzetfüzete Angyal Dávid előadásáról. 86 oldal

Pauler Ákos alapműve Mihelics Vid nevének bejegyzésével

Mihelics Vid dolgozata Aquinói Szent Tamásról M. S. Gilles-nek. 8 oldal

Dokumentumok Mihelics Vid hagyatékából

Amikor Mihelics Vid elhunyt, a Vigilia emlékszámmal búcsúzott felelős szerkesztőjétől. E megemlékezések és méltatások a lap 1969. márciusi számában jelentek meg. Itt olvashatjuk Szigeti Endre *Korfordulók tanúja* című áttekintő írását, amely visszatekint Mihelics Vid pályájának indulására is. Ebben írja: „A romanisztikával foglalkozva Frédéric Mistralról írt tanulmányáért¹⁸ egyéves ösztöndíjat kapott a párizsi katolikus egyetemre. 1922 februárjától 1923 őszéig tartózkodott a francia fővárosban, ahol azonban már nem annyira a provançal nyelv, mint inkább a szociológia és az erkölcsbölcselet érdekelte.”¹⁹ Valóban úgy tűnik, Mihelics Vid szellemi érdeklődése párizsi tanulmányainak hatására fordult hangsúlyosan a társadalomtudományok felé. Bár irodalmi témákkal – mint már jeleztük – még ezután is bőségesen jelentkezett, jegyzett szakmai munkássága valóban a szociológia, a társadalompolitika, a keresztény társadalmi tanítás terén bontakozott ki.²⁰

¹⁸ MIHELICS Vid: Frédéric Mistral, I–III. *Katholikus Szemle*, 1920. jan.-febr.-márc., 23–26., 80–97., 143–160.

¹⁹ SZIGETI Endre: *Korfordulók tanúja*. *Vigilia*, 1969/3. 149.

²⁰ Vö. FRENYÓ Zoltán: Mihelics Vid keresztény társadalomfilozófiája. In: VERES Ildikó (szerk.): *Megidézett reneszánsz. A Hanák Tibor születésének 75. évfordulója tiszteletére rendezett nemzetközi konferencia anyaga*. (Magyar Filozófiatörténeti Könyvtár, IX.) Miskolc, 2006. 209–223.; Uő: Keresztényszocializmus – hivatásrendiség – kereszténydemokrácia. A keresztény társadalomelmélet Mihelics Vid életművében. In: MÉSZÁROS József (szerk.): *Az élő hagyomány. Barankovics István és a magyarországi kereszténydemokrácia öröksége*. Budapest, Barankovics István Alapítvány – Gondolat, 2007. 65–86.; Uő: *Filozófiai kultúra. Válogatott írások*. Budapest, Tinta, 2008. 305–315.; Uő: A keresztény szociális doktrína Mihelics Vid

Mihelics Vid valójában két kerek tanévet (négy félévet), az 1921/22. 1–2. és az 1922/23. 1–2. szemesztereket teljesítette az Institut Catholique de Paris képzésében. Tanárai és kurzusaik a hagyaték iratai szerint tanévekhez köthetően a következők voltak: Az 1921–22. tanévben: Yves de la Brière S.J.: A jog keresztény elvei (*Principes chrétiennes du droit*); Henri-Xavier Arquillière: Egyháztörténet (*Histoire ecclésiastique*); Ferdinand Lepelletier: Politikai gazdaságtan (*Economie politique*); Ennek az évnek 2. szemeszterében még kánonjogot hallgatott.²¹ Az 1922–23. tanévben: Martin Stanislas Gillet O.P.: Etika (*Morale*); Daniel-Joseph Lallement: Szociológia (*Sociologie*). Rajtuk kívül fontos tanára volt Paul Bureau szociológus és jogtudós.

Yves de la Brière S.J. (Vif, Isère, 1877. I. 30. – San Miguel, Argentína, 1941. II. 25.) monarchista felfogású jezsuita, az Études munkatársa volt 1909–1941 között. Az I. világháború után lett az Institut Catholique tanára. Bírálta Hans Morgenthaut; nyilatkozott az Action Française ügyéről. Számos munkájában foglalkozott a háború kérdésével.²² E témában Julien Benda *Az írástudók árulása* című könyvében kritikával említette. A nacionalizmus veszélyeiről írott különnyomata,²³ és egy tanulmánya²⁴ Mihelics Vid könyvtárának, illetve folyóirat-gyűjteményének darabja.

Martin Stanislas Gillet O.P. (Louppy-sur-Loyson, 1875. XII. 14. – Aix-les-Bains, 1951. IX. 3.) a domonkosok generálisa, niceai érsek, az Institutnak 1916-tól volt tanára. Mihelics Vid egyik, Gillet-hez írott, 8 oldal terjedelmű dolgozata Gillet bejegyzéseivel, *Dans quel sens d'après Saint-Thomas la société est-elle naturelle à l'homme?* (Milyen értelemben természetes a társadalom az ember számára Szent Tamás szerint?) címmel megtalálható Mihelics Vid hagyatékában. Gillet-nek a szociális igazságosság keresztény eszméjéről írt műve megvan Mihelics Vid könyvtárában.²⁵

Jelentős esemény volt és nagy visszhangja támadt, amikor Gillet 1936. február 22-től kezdődően több napos látogatást tett Magyarországon. Először

munkásságában. In: ZACHAR Péter (szerk.): *Gazdaság, társadalom, hivatásrendiség a 20. századi Európában*. Budapest, L'Harmattan, 2013. 91–105.

²¹ A kánonjogi kar dékánja akkor Pierre Fournieret abbé volt (1917–1926).

²² Yves DE LA BRIÈRE S.J.: La conception de la paix et de la guerre chez Saint Augustin. *Revue de philosophie*, 1930. 557–572.; *Le droit de juste guerre*. 1938.; *Église et Paix*. Paris, Flammarion, 1932.

²³ R. P. Yves DE LA BRIÈRE: *Les Périls du Nationalisme*. Extrait de Justice et Paix. Paris, é.n.

²⁴ Yves DE LA BRIÈRE S.J.: L'histoire religieuse du temps présent. *Études*, Tome 230. 5. janv. 1937. 91–99.

²⁵ M. S. Gillet O. P.: *Conscience chrétienne et justice sociale*. Paris, Éditions de la Revue des Jeunes, 1922.

a *Nouvelle Revue de Hongrie* szerkesztőségében folytatott beszélgetést, majd február 24-én, hétfőn az új városházán nagy előadást tartott, amelyen a felső politikai osztály számos tagja felvonult (József főherceg, Anna főherceg-asszony, Rotta nuncius, Serédi Jusztinián hercegprímás, Maugras francia követ és sokan mások). A vendéget Teleki Pál volt miniszterelnök üdvözölte a *Revue* nevében. Az előadást követően két fogadást is rendeztek Gillet tiszteletére. Az előadásról több lap is részletesen beszámolt. A Nemzeti Újság tudósítója közölte az előadás címét: *A latin kultúra hanyatlása és Európa válsága*, és ismertette annak tanítását.²⁶ A *Korunk Szava* cikke is már címében jelezte, hogy az előadó az európai gondolat szószólója.²⁷ A Pesti Napló cikkírója tudósította Gillet üzenetét, midőn idézte: „Térjünk vissza a latinsághoz, hogy újra megérthessék egymást az emberek és a nemzetek”.²⁸ Megemlíti végül, hogy Gillet haláláról megemlékező cikket közölt az Új Ember 1951-ben.²⁹

A katolikus szociológia tekintélyes alakja volt Paul Bureau (Elbeuf, 1865. X. 15.– Paris, 1923. VI. 07.), akiről Mihelics Vid nagy megbecsüléssel emlékezett meg nem egy írásában. Egyik alkalommal a szociológia és a katolikus gondolkodás viszonyával kapcsolatban írta:

„Éppen a szociológia hivatalos szülőházájában, Franciaországban tapasztalhattuk legkorábban, hogy ellentétben Comte helyes célkitűzésével, katolikus és többnyire papi szerzők ’szociológiának’ kezdték nevezni azokat az írásaikat, amelyekben a társadalmi valóság tudományos vizsgálata helyett a ’jó társadalomra’ vonatkozó elképzeléseiket teregették ki. Párizsban töltött egyetemi éveim alatt, a húszas évek első felében, talán a nagyszerű Paul Bureau volt az egyetlen tanszéki katolikus tudós, aki lépten-nyomon felpanaszolta ezt a visszásságot, és a saját előadásaiiban és könyveiben ténylegesen szociológiát nyújtott. Ez a fogalmi fordulás azután Franciaországon kívül is annyira hatott, hogy ami tömérdek könyv ’katolikus szociológia’ címen világszerte napvilágot látott, vagy

²⁶ P. Gillet: Európa válságát csak a latin keresztény kultúra restaurációja oldhatja meg. *Nemzeti Újság*, 1936. február 25.

²⁷ P. Gillet, az európai gondolat szószólója. *Korunk Szava*, 1936. március 1.

²⁸ Gillet páternek, a domonkosok generálisának érdekes előadása Budapesten. *Pesti Napló*, 1936. február 25. További cikkek a látogatásról: RAB Gusztáv: Gillet páter, a fehér generális Budapesten. *Pesti Napló*, 1936. február 23.; F. J.: Páter Gillet, a Domonkos-rend generálisa Budapesten. *Pesti Hírlap*, 1936. február 23.

²⁹ Meghalt Gillet. *Új Ember*, VII. évf. 38. sz. 1951. szeptember 23. 2.

mint kollégium a teológiai karokon elhangzott, csaknem a legutóbbi időkig szociálpolitikával kevert társadalombölcselet, nem pedig szociológia volt.”³⁰

Mihelics Vid hagyatékában Bureauak két könyve található,³¹ amelyek közül a „Bevezetés a szociológiai módszerbe” című művet a legnagyobb figyelemben részesítette és részletesen feldolgozta.

Henri-Xavier Arquillière (Firminy, 1883. IX. 19. – Lyon, 1956. VII. 14.) híres egyháztörténész, könyvei tudományának alpművei közé tartoznak.³² 1919-től volt az Institut Catholique tanára. Ferdinand Lepelletier (Craon, 1864. V. 16. – Craon, 1939. IX. 17.), a politikai gazdaságtan tanára az idősebb nemzedékhez tartozott. Daniel-Joseph Lallement (1892. XII. 18. – 1977. II. 8.), aki szociológiát adott elő, az Institutnek 42 éven át volt a tanára. Úgy tűnik, Mihelics Vid legifjabb tanára volt, aki azután szerteágazó munkásságot folytatott.³³

Meg kell említenünk továbbá Alfred-Henri-Marie Baudrillart (Paris, 1859. I. 6. – Paris, 1942. V. 19.) nevét, aki az Institut rektora volt 1907-től haláláig. Baudrillart a francia katolicizmus nagyformátumú alakja. 1890-től Néri Szent Fülöp oratoriánus kongregációjának tagja, később titkára. 1893-tól pap, 1921-től püspök, 1935-től bíboros. 1918-ban a Francia Akadémia tagja lett. A modernizmus kritikusa, a bolsevizmus ellensége, Pétain marsall híve volt. Számos műve közül az egyik Albert de Munról szól, egy másik pedig Ozanamról.³⁴ Mihelics Vid egyik fontos ifjúkori munkája szintén Albert de Mun tevékenységét dolgozta fel, később pedig többször is Ozanam életpályájához fordult.³⁵

Végül megemlíjtük Eugèn Beaupin (1877. IV. 18. – 1953.) abbé nevét, aki amellett, hogy a fentiekhez hasonlóan terjedelmes munkásságot folytatott,³⁶ a *Comité catholique des amitiés francaises à l'étranger* igazgatója volt, s akivel

³⁰ MIHELICS Vid: A „hitéleti szociológia” problematikája. *Vigilia*, 1958/10. 587–588.

³¹ Paul BUREAU: *Introduction à la méthode sociologique*. Paris, Librairie Bloud & Gay, 1923.; Uő: *L'indiscipline des mœurs*. Paris, Librairie Bloud & Gay, 1922.

³² Henri-Xavier ARQUILLIÈRE: *L'Augustinisme politique*. Paris, Vrin, 1934.; *L'Église au Moyen Âge*. Bloud & Gay, Paris, 1939.; *Histoire de l'Église*. Paris, Édition École et Collège, 1941.

³³ Ld. G. MAUREL – Y. HUET DE BAROCHEZ: *Un sage pour notre temps*. Daniel Joseph Lallement. Paris, Tégu, 1998.

³⁴ Alfred-Henri-Marie BAUDRILLART: *Éloge de Albert de Mun*. Paris, Institut de France, 1919.; Uő: *Frédéric Ozanam*. Paris, Bloud, 1912.

³⁵ MIHELICS Vid: Egy katolikus szociálpolitikus: Albert de Mun, I–II. *Katholikus Szemle*, 1925. márc-ápr. 136–146.; 215–228.; Uő: Ozanam emlékezete. *Vigilia*, 1953/7. 339–347.

³⁶ Ebből két mű a Mihelics-hagyatékban: MGR. BEAUPIN: *L'œuvre doctrinale du Pape Pie XI. Les Amitiés catholiques françaises*, Paris, 1929.; *La société internationale*. Préface de Mgr. Beaupin. Paris, Gigord, 1928.

Mihelics Vid a 20-as évek folyamán már itthonról élénk és szívélyes levelezést folytatott. Kapcsolatuk olyannyira megmaradt, hogy az 1930-as Szent Imre-évről Mihelics Vid a szervezet lapjában, a Baudrillart és Beaupin által szerkesztett *Les Amitiés Catholiques Françaises*-ben emlékezett meg.³⁷

Franciaországot illetően az 1920-as évek különleges periódust jelentenek. A francia szellem és tudomány lendületet kapott, mintegy „felszabadult” a német tudomány nyomása alól; a francia katolicizmus a korábbi évtizedek súlyos megpróbáltatásait, politikai támadásait túlélve újult erőre kapott. Mihelics Vid számára ez bizakodásra adott okot. Hangsúlyozta: „A romlottnak ismert Franciaországgal szemben egy másik, élettől duzzadó katolikus Franciaország is van.”³⁸ Az ő számára Párizs nemcsak a pozitivizmus, hanem a metafizika otthona is. Ahogy később visszaidézte ezt a szellemiséget: „Íme egy mozzanat, hogy miért oly hasonlíthatatlan összetételű Párizs levegője, amely után mindazok, akik egyszer alaposabban tudónkbe szívtuk, untalanul visszavágyunk.”³⁹

Ifjúkori szellemi útkeresései nyomán tehát – mint láttuk – Mihelics Vid rátalált a szociológiára, a társadalomtudományokra és az egyház társadalmi tanításának területére. Ez az irány a *tudományban* egyetemi tanulmányait követően szociológiai, szociálpolitikai és szociográfiai munkásságában, ezzel foglalkozó publikációiban és egyetemi előadásaiban bontakozott ki az 1920-30-as években. A társadalomelmélet és a katolikus szociális doktrína pedig a *politikában és közéletben* előbb a keresztényszocialista, később a hivatásrendi, majd a kereszténydemokrata mozgalomban öltött formát, amelyekben – mint-hogy ezek sokszorosán átjárják egymást –, Mihelics Vid egyaránt részt vállalt pályája során.

³⁷ Vid MIHELICS: Le neuvième Centenaire de Saint Emeric de Hongrie. *Les Amitiés Catholiques Françaises*, 15. mai, 1930. 8–11. Huszár Károlynak, volt miniszterelnöknek, a jubileumi rendezőbizottság elnökének erre a cikkre reagáló gratuláló levelét korábban közöltem: FRENYÓ (2002) i. m. 227.

³⁸ MIHELICS Vid: A francia katolicizmus, I–II. *Katolikus Szemle*, XXXVI. köt. IX–X. füzet, 1922. nov-dec. 513–523., 588. Az idézet: I. 513.

³⁹ MIHELICS Vid: Gilson a kupola alatt. *Új Ember*, 1947. július 27.

